

sobota, 28.01.2023

Stroje kapłańskie - Sutanna i habit

Sutanna

Sutanna jest wierzchnim ubiorem duchownych diecezjalnych. W zależności od zajmowanego stanowiska i funkcji w hierarchii ma ona różny kolor. Choć też o zajmowanym stanowisku decyduje kolor dodatków, jak guziki czy naszywki. Noszenie sutann jako trwałego stroju osób duchownych zalecił papież Sykstus V w 1589 r. konstytucją Cum sacrosanctum. Księża początkowo nosili ubrania typowe dla swoich czasów (o czym już była mowa we wprowadzeniu). Dopiero podczas sprawowania liturgii wkładali szaty kapłańskie. Jednak pierwsze szaty wyróżniające duchownych noszono już w starożytności chrześcijańskiej. Synod w Bradze w 572 nakazał noszenie stroju duchownego kapłanom wychodzącym z domu. Ówczesnie strój ten był podobny do sutanny (sutanela lub rewerenda), na który zakładano szatę, podobną do dzisiejszej komży.

Z biegiem czasu zmieniała się moda. Duchowieństwo, mimo różnych zmian w strojach i modzie, zachowało dawny sposób ubierania. W XII i XIII wieku kościół przyjął rzymską sutannę jako zwykłą odzież, która miała odróżniać osoby duchowne od świeckich. Ta decyzja Kościoła spowodowała kolejne regulacje prawne, które nakazywały aby kapłani nosili charakterystyczny strój. Sutanna w obecnym kształcie pojawiła się dopiero w XVI wieku. Jest to długa szata do kostek, lekko wcięta w pasie, z niskim stojącym kołnierzykiem, zapinana z przodu na rząd małych guziczków (wbrew powszechnym opiniom ilość guzików nie oznaczała lat życia Jezusa, ale jest zależna od wzrostu kapłana), noszona przez duchownych różnych wyznań chrześcijańskich, przy czym w zależności od wyznania często przybiera ona różną formę i wygląd. Jednak sutanna znana w średniowieczu zachowała się w kościele katolickim i anglikańskim.

Obecnie kapłani wkładają sutannę jako strój codzienny. Regulacje Prawa Kanonicznego dopuszczają również używanie tzw. krótkiego stroju duchownego: koszuli z koloratką i ciemnego garnituru. Przy czym regulacje szczegółowe dotyczące się do noszenia sutanny bądź stroju duchownego określa każdy ordynariusz na terenie swojej diecezji.

Kolorystyka

W większości przypadków księża niezależnie od miejsca w hierarchii noszą czarne sutanny. Jednakże, podczas uroczystości bądź innych ważnych okazji, duchowni ubierają sutanny w kolorze odpowiadającym statusowi bądź pełnionej funkcji:

- Papież - nosi tylko i wyłącznie białą sutannę z peleryną i podwójnymi rękawami. Zwyczaj ten wywodzi się z czasów, gdy na Stolicy Piotrowej zasiadali członkowie zakonu Kanoników Regularnych Laterańskich. Był to ich macierzysty strój zakonny, który z czasem przyjął się jako strój papieski

oznacza to gotowość oddania życia za wiarę i papieża

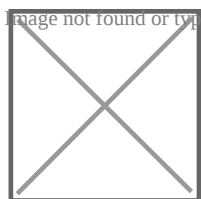
- Arcybiskupi, biskupi i infułaci (o stopniach opowiemy w innym miejscu) - noszą sutannę fioletową (rubinową) z peleeryną
- Prałaci oraz Kanonicy - noszą sutannę czarną z obszyciem w odpowiednim kolorze dla kapituły
- pozostali księża oraz klerycy - noszą sutannę czarną
- kapłani w krajach misyjnych, szczególnie położonych w okolicach równika, na zasadzie specjalnego zezwolenia, mogą nosić białą sutannę, ale bez peleryny.

Oprócz sutanny, do stroju kapłańskiego należy jeszcze biret, czyli nakrycie głowy w odpowiednim kolorze, zgodnie z pełnioną funkcją. Biret (z łaciny birretum, czapeczka) znany już był w XIII wieku we Francji. W Polsce stał się popularny od wieku XV.

Insygnia biskupie (pontyfikalia) i szaty biskupie

Insygnia biskupie (pontyfikalnia) to inaczej oznaki władzy biskupiej, jaka została biskupowi nadana przez papieża. Niegdyś nadanie godności biskupiej było połączone z wręczeniem insygniów biskupich (określamy to mianem inwestytura). Teraz wydarzenia te mogą nastąpić w innym czasie. W wieku XIII, gdy w Europie zaistniał spór o inwestyturę, między cesarzem a papieżem, przez pewien czas godność biskupia nadawał władca świecki (cesarz). Jednak po konkordacie wormackim w 1222 r. przywilej inwestytury przysługuje już tylko papieżowi. Zasadniczo do insygniów biskupich zaliczamy: mitrę, pastorał, pektorał, pierścień oraz piaskę. Konstytucja o liturgii na temat insygniów biskupów wypowiada się: "Wypada, aby noszenie oznak pontyfikalnych było zastrzeżone dla tych duchownych, którzy otrzymali święcenia biskupie lub posiadają jakieś szczególne jurysdykcje" (KL 130).

Piuska

Noszą ją obowiązkowo wszyscy, którzy przyjęli święcenia biskupie. Piuska lub zucchetto, to mała, okrągła czapeczka, noszona przez biskupów na szczycie głowy i jak biret, w zależności od funkcji, ma różny kolor. Piuski noszą również niektóre zakony w kolorach określonych przez konstytucje zakonne, oraz opaci klasztorów. Wywodzi się ona ze zwyczaju tonsury - znaku przynależności do stanu duchownego w postaci wygolonego koła na szczycie głowy, przykrywanego właśnie piuską. Tonsurę wprowadzono w VII w. jako obowiązkowe prawo, zaś zniesiono po Soborze

Watykańskim II przez papieża Pawła VI. Piuska jednak pozostała jako element stroju oficjalnego wyższych duchownych.

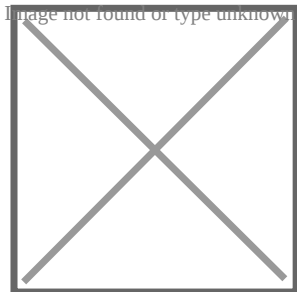
Piuski biskupie mają następujące kolory:

- biały (papieska)
- czerwony (kardynałowie)
- fioletowy (biskupi)

W czasie Eucharystii biskup nosi piuskę pod mitrą. Piuskę nakłada biskup gdy nie ma na sobie mitry (mitrę zdejmuje po homilii; nakłada piuskę, zaś już po modlitwie nad darami zdejmuje piuskę i jego głowa pozostaje "odkryta" aż do skończenia Komunii św.).

Pelerynka do sutanny - element stroju biskupiego. Pelerynka (wł. *pellegrina*) to krótka narzuta na ramiona przypominająca mucet (element stroju papieskiego), jednak charakteryzującą się rozcięciem w środkowej części.

Mitra (infuła)

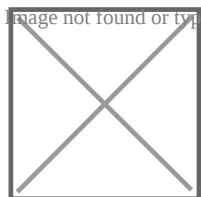
Mitra (infuła) to liturgiczne nakrycie głowy biskupa, w formie trójkątnej czapki złożonej z dwóch płatów, złączonych materiałem. Z tylnego płatu zwisają swobodnie na plecy biskupa dwie wstęgi dł. ok. 20 cm. Mitra prawdopodobnie ma swoje źródło w nakryciu głowy dygnitarzy w cesarstwie bizantyjskim. Najwcześniejsze wzmianki o mitrach w Kościele Katolickim pochodzą z XI w.; Początkowo nosili ją papieże, choć raczej dla ozdoby. Jako strój liturgiczny pojawiła się od pontyfikatu Leona IX (czyli od XII w.).

Istnieją trzy rodzaje infuł:

- prosta (simplex) - jest biała, bez ozdób,
- auroprygata z niewielkimi haftami,
- mitra pretiosa: pozłacana i wysadzana perłami (już ich się nie tworzy),

Niegdyś biskup w czasie Mszy używał naprzemiennie wszystkich tych rodzajów mitry. Od 1984 r. ceremoniał biskupi zezwala na używanie tylko jednej mitry w czasie liturgii. Biskup nosi mitrę na głowie: gdy głosi homilię lub kazanie, udziela błogosławieństwa, a także w czasie procesji. Może także przyjmować dary w procesji z darami w mitrze. Poza biskupami prawo noszenia mitry podczas czynności liturgicznych posiadają opaci zakonni. Szczególnym rodzajem mitry była papieska tiara.

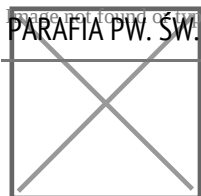
Tiara

Tiara czyli w tłumaczeniu: "potrójna", to forma bardzo kunsztownie zdobionej mitry, noszonej wyłącznie przez papieży. Pierwsze wzmianki o niej pochodzą z XII w. Wspomina o niej też spis szat papieskich z 1315 r. Tiara jest oznaką najwyższej, potrójnej władzy w Kościele, jaką posiada papież: kapłańskiej, prorockiej i królewskiej. Zwyczaj noszenia tiary zniósł ostatecznie papież Paweł VI w 1963 r. Rysunek tiary pojawiał się jeszcze jednak w herbach papieskich.

Tiara jako symbol władzy papieskiej widniała jeszcze w herbie papieskim Jana Pawła II. Dopiero Benedykt XVI zrezygnował z jej wizerunku w swoim herbie

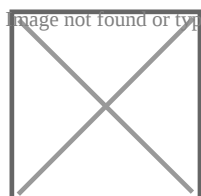
Pastorał

(łac. pastor - pasterz) zwany także baculus jest także oznaką władzy biskupa (pasterskiej). Symbolizuje Laskę pasterską, jaką posługiwał się pasterz. Mojżesz otrzymał laskę od Boga (Wj 4,20); dzięki niej okazywał wobec faraona moc Bożą w plagach (Wj 7,8-22). Laskę tą dzierżył przy przejściu przez Morze Czerwone (Wj 14,16-17) i przy wyprowadzeniu wody ze skały na pustyni (Wj 17,5-7). Pastorał więc symbolizuje posiadaną moc Bożą, władzę pasterską i prorocką. Pierwszy raz pastorał pojawia się w Galii i Hiszpanii, najczęściej w zakonach. Od IX w. był już rozpowszechniony niemal w całej Europie w formie lekko zakrzywionej na końcu laski. W średniowieczu pastorał zdobita mała biała wstęga, zwana paniselus. Teksty z XI w. ukazują, że przekazanie władzy pasterskiej wiązało się z przekazaniem pastorału. Szczególny pastorał posiada papież; od pontyfikatu Pawła VI ma on formę laski zakończonej krzyżykiem.

Do podtrzymywania w czasie liturgii insygniów biskupich (gdy biskup ich nie potrzebuje); mitry i pastorału, powinni być wyznaczeni odpowiedni ministranci (insygniarze). Nazywamy ich ministrantami mitry i pastorału.

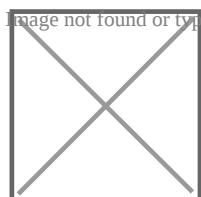
Paliusz

Paliusz (łac. pallium) jest to biała wstęga, szer. ok. 6 cm., z sześcioma czarnymi krzyżami w formie obręczy, którą zakłada metropolita na ramiona w czasie sprawowania Eucharystii. Paliusz posiada także dwie; zwisające z przodu i z tyłu wstęgi. Paliusz w Kościele Rzymskim jest oznaką władzy arcybiskupów metropolitów, przyznawaną im przez papieża od V/VI w. Prawo noszenia paliusza arcybiskupi mają tylko na terenie całej swej metropolii. Tylko papież ma przywilej noszenia paliusza na całym świecie. Wynika to z powszechnego charakteru jego władzy pasterskiej.

Paliusz jest wykonany z owczej wełny, poświęcanej co roku przez papieża w Bazylice św. Piotra we wspomnienie św. Agnieszki (dz. i męcz.) przypadające 21 stycznia. Są one wykonywane przez siostry benedyktynki z klasztoru Santa Cecilia in Trastvere w Rzymie. Jest on symbolem bezpośredniej jedności utrzymujących je metropolitów z Głową Kościoła na ziemi - papieżem. Ojciec Święty nakłada paliusze nowo ustanowionym metropolitom w uroczystość św. Apostołów Piotra i Pawła (29 czerwca) w Bazylice św. Piotra.

Pierścień

Pierścień jako insygnium władzy pojawił się w Hiszpanii (w VII w.). Już od IX wieku wiemy, że pierścień wraz z pastorałem był wręczany jako symbol władzy biskupiej. Niegdyś, u władców świeckich pierścień pełnił funkcję "pieczętki". Król czy książę odciskał w wosku pieczęci pierścieniem niejako swój "podpis". Podobną funkcję spełniał on u biskupów.

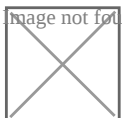
Pierścień symbolizuje też przechowywany przez biskupa prawdziwy depozyt wiary oraz jego zaślubiny z Kościołem mu powierzonym. Od 1984 r. Ceremoniał biskupi nakazuje nosić pierścień stale.

Pektorał

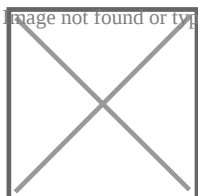
(łac. pectus - pierś, serce) czyli krzyż biskupi wywodzi się od krzyży noszonych na piersi, w których znajdowały się relikwie świętych. Wierzone, że chronią one tego, kto je nosi. Przypomina cierpienie, i opiekę, jaka spływa z krzyża Chrystusowego dla obrony przed napaściami wrogów zbawienia. Od XII w. biskupi na stałe noszą pod ornatem pektorale, ale dopiero od XVI wieku (1570 r.) jego noszenie jest obowiązkowe i stanowi tradycyjną oznakę sakry biskupiej w czasie liturgii. Od XVII w. biskupi noszą pektorale stale na sutannie.

Rokietą

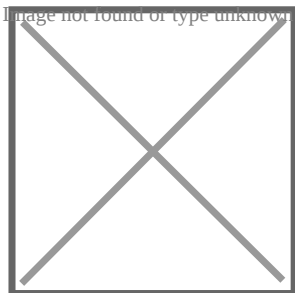
Rókiet (od wł. rocchetto: 'komża biskupia') to forma podszywanej komża, używana od IX w. przez prałatów i biskupów jako strój chórowy. Ma węższe od komży rękawy. Nigdy nie nakłada się na rókietę komży. Rókiet nie jest szatą liturgiczną w dosłownym znaczeniu.

Mucet (muncet)

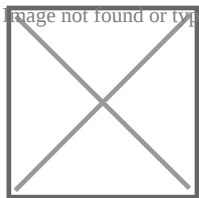

Jest to strój pozaliturgiczny (chórowy) dla kardynałów (kolor czerwony) i dla biskupów (fioletowy) w formie sięgającej do łokci pelerynki, zapinanej lub zawiązywanej pod szyją. Używana także przez kanoników (czarna).

Racjonał

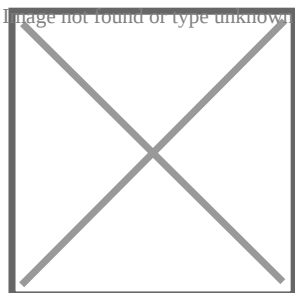
Racjonał to specjalny, ozdobny paliusz (nieco szerszy od tradycyjnego), którego prawo noszenia nadawał papież. Był noszony tylko przez czterech metropolitów na świecie (Eichstättu, Krakowa, Nancy-Toulouse, Paderbornu). Zwyczaj ten obecnie nie istnieje. Racjonał nie miał specjalnej symboliki.

Słowo mantolet pochodzi od wł. mantelletta: 'płaszczyk'. Jest to pozaliturgiczny strój bez rękawów, sięgający kolan, zakładany na komżę i rókietę przez biskupów i prałatów (niekiedy też kanoników). Zazwyczaj w kolorze fioletowym.

Habit

W większości Kościołów chrześcijańskich jest charakterystyczny strój członków zakonów i zgromadzeń zakonnych. Nie da się opisać w

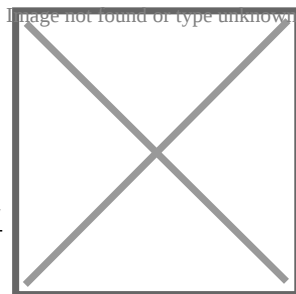
całości habitu, gdyż jego wygląd, kolorystyka i kształt zależy od zgromadzenia zakonnego. W większości starszych zakonów i zgromadzeń można wyróżnić:

- suknię, zwaną też tuniką, czyli szatę na podobieństwo sutanny kapłańskiej bądź też alby. W zależności od zgromadzenia ma ona różny kształt i barwę.
- płaszcz - wierzchnie okrycie zakonne, które początkowo miało chronić przed niepogodą, zaś z czasem przybrało formę i symbolikę religijną. Zakładany podczas modlitw bądź uroczystych spotkań

symbolizuje odcięcie się od świata zewnętrznego

szkaplerz - (łac. scapulare od scapula - ramiona, barki, plecy) - wierzchnia część habitu w niektórych zakonach w postaci szerokiego płąta materiału z otworem na głowę, takiego samego z jakiego uszyta jest tunika i zazwyczaj w tym samym co ona kolorze. Szkaplerz okrywa barki oraz sięga na plecy i na piersi. W zakonach męskich na szkaplerz nakłada się pelerynkę z przyszytym do niej kapturem i płaszcz. W niektórych zakonach na szkaplerzu znajdują się różne symbole, szczególnie krzyż bądź oznaczenia zakonne.

- pas lub sznur (cingulum) zakładany na tunikę bądź suknie. Służy do podtrzymywania stroju. Ma jednak głębszą symbolikę związaną z zapowiedzią śmierci św. Piotra. Pas bądź sznur symbolizuje także oddanie się Bogu. W zakonach noszących sznur widać 3 węzły, które są znakami trzech ślubów składanych przez zakonników: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa. Do pasa często przyczepiony jest też różaniec, jako znak oddania się matce Bożej.

W ARAFIARW ŚW. MIKOŁAJA WIELKIEJ, czyli okrycie wierzchnie. Koszula często z długimi rękawami, z bardzo szerokimi rękawami, bez kołnierza, często z wszytym kapturem.

Zakony i stowarzyszenia młodsze, oparte na innych, niż tradycyjne reguły, noszą sutanny, czasami dodając jakiś element szczególny, charakterystyczny dla Zgromadzenia. Zakony żeńskie, oprócz wspomnianych elementów używają także welonów wpiętych we włosy. Kształt, kolor i sposób wpięcia zależy od zgromadzenia i reguły danego zakonu,